

Pauline
Réageová

příběh O
/ návrat
do Roissy

BRNO 2014

Histoire d'O suivi de *Retour à Roissy* de Pauline Réage

© Société Nouvelle des éditions Jean-Jacques Pauvert,
1954–1972, 1969 et 1975

© Pauvert, département de la Librairie Arthème Fayard, 2010

Translation © Matěj Turek, 2005, 2013

Illustrations & layout © Boris Mysliveček, 2005, 2013

Czech edition © Host – vydavatelství, s. r. o., 2013, 2014
(elektronické vydání)

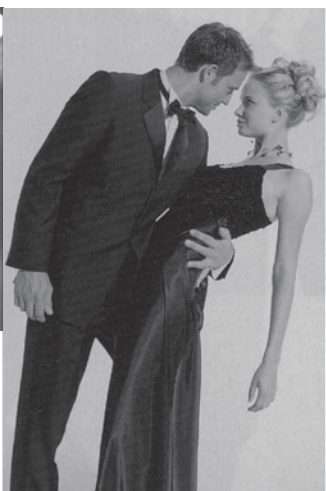
ISBN 978-80-7491-012-8 (Formát PDF)

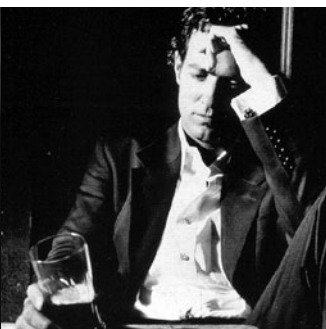
ISBN 978-80-7491-013-5 (Formát ePub)

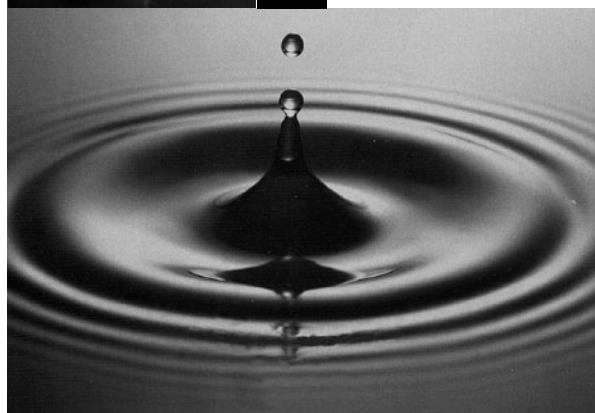
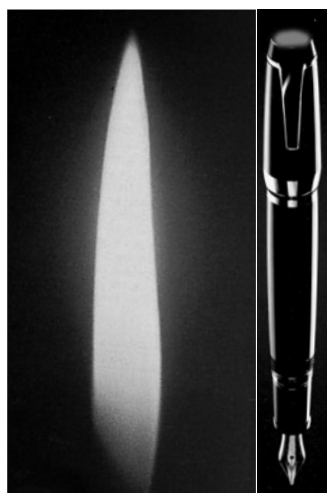
ISBN 978-80-7491-014-2 (Formát PDF pro čtečky)

ISBN 978-80-7491-015-9 (Formát MobiPocket)

Příběh O

ŠTĚSTÍ V OTROCTVÍ

Jean Paulhan

Roku 1838 byl poklidný ostrov Barbados zkropen krví dosti neobvyklé vzpoury. Zhruba dvě stě černochoů obou pohlaví, kterým byla nedávno předtím březnovým vyhlášením rovnoprávnosti udělena svoboda, přišlo jednoho rána žádat svého bývalého pána, jistého Glenelga, aby je přijal zpátky. Bývalí otroci měli spoustu důvodů a stížností sepsaných anabaptistickým pastorem do sešitu, který s sebou přinesli. Pak započala diskuse. Ale Glenelg, snad z nesmělosti, snad kvůli svědomí nebo z prostého strachu před zákonem, se nenechal přesvědčit. Nato byl slovně i fyzicky napaden a pak s celou rodinou zmasakrován. Černoši se ještě toho večera vrátili k práci na políčkách, ke klanovému vyjednávání, k robotě a dalším zavedeným rituálům. Guvernéro Mac Gregorovi se vše brzy podařilo ututlat a boj za rovnoprávnost mohl pokračovat. Sešit se stížnostmi se nikdy nenašel.

Občas na něj myslím. Je pravděpodobné, že kromě oprávněných stížností, které se týkaly provozu ubikací (tzv. workhouses), nahrazení biče samotkou či zákazu „tovaryšům“,

jak se nově nazývali svobodní dělníci, onemocnět, obsahoval přinejmenším náznak obrany otroctví. Například poznámku, že člověk ocení jedině takovou svobodu, která druhého uvrhne do odpovídajícího područí. Není na světě člověka, který by se radoval z prostého faktu, že může volně dýchat. Ale získám-li například právo vyhrávat na bendžo do dvou do rána, pak můj soused ztrácí svobodu nemuset až do dvou do rána to mé zatracené drnkání poslouchat. Mohu-li si dovolit nepracovat, pak musí můj soused pracovat za dva. Vždyť je přece známo, že nezkrotná vášně pro svobodu vede na celém světě dosti rychle ke střetům a válkám stejně nezkrotným. A vzhledem k tomu, že otroku je zákonem dialektiky souzeno stát se pánem, je zjevně zbytečné urychlovat přirozený běh věcí. Uvažme konečně, že i odevzdání se vůli druhého (jak se to stává zamilovaným a mystikům) a zjištění, že člověk pozbyl osobních rozkoší, zájmů a komplexů

14 *(konečně!), přináší jistou velikost a zadostiučinění. Zkrátka a dobře, ona útlá knížечka by dnes byla snad lépe než před sto dvaceti lety symbolem kacířství, knihou skutečně nebezpečnou.*

Zde však bude řeč o nebezpečných knihách poněkud jiného druhu: o knihách erotických.

I. Přímý jako dopis

Proč je ostatně označovat za nebezpečné? To je přinejmenším nerozvážené. Podněcuje nás to, abychom je četli, a vystavovali se tak nebezpečnosti – natolik si obvykle připadáme odvážní. Ne bezdůvodně doporučuji zeměpisné společnosti svým členům, aby v popisech cest nezdůrazňovali prožitá nebezpečí. Ne ze skromnosti, ale kvůli možnému pokušení, jako to dnes vidíme u válek. Ale o jaká nebezpečí jde?

Sám vidím přinejmenším jedno. A je to jen drobné nebezpečí. Příběh O je zcela nepochybně kniha, která čtenáře po-

znamená. Která ho nějak, a často velice, změní. Která zvláštním způsobem závisí na tom, jak na čtenáře působí, a která se tak sama proměňuje. Po několika letech už to není táž kniha. Původní kritiky nám brzy začínají připadat poněkud povrchní a směšné. Ale co naplat, kritik se nikdy nesmí obávat vlastního zesměšnění. Nejjednodušší je samozřejmě říct, že tomu vůbec nerozumím. Čtu-li O, připadám si jako v pohádce — je známo, že pohádky jsou erotické příběhy pro děti —, jako v kouzelném zámku, který vypadá docela opuštěný, a přesto na čalouněných křeslech, taburetech a postelích s nebesy neleží prach, stejně jako na dítkách a bičících. Nelpí na nich, mohu-li to tak říci, díky jejich přirozenosti. Na řetězech není ani stopa rzi, na pestrobarevných okenních tabulkách ani kapka sraženého dechu. Vybaví-li se mi při pomyslení na O nějaké slovo, pak je to slovo decentnost. Vím, že by se těžko obhajovalo, ale to ponechme stranou. A jako vítr, který bez ustání vane všemi pokoji tajuplného zámku, vane v O neznámý čistý a pronikavý duch prostý jakékoli příměsi. Je to duch rozhodnosti, která se nezastaví ani před bolestným sténáním nebo závratí rozkoše. Musím se ostatně přiznat, že já sám obecně dávám přednost pravému opaku. Mám rád díla, jejichž autoři alespoň trochu vážali, měli s námětem zprvu potíže a nejspíš si nebyli zcela jisti, zda se svého úkolu dokáží plně zhostit. Příběh O naopak spěje bez sebemenšího zaváhání od začátku ke konci. Připomíná spíše vášnivý proslov než prosté vyprávění. Spíše dopis než důvěrný deník. Ale komu je tento dopis adresován? Koho má tento proslov přesvědčit? Nemám zdání, koho se na to zeptat, vždyť ani nevím, autorko, kdo jste...

Že jste žena, o tom nepochybuji. Nejen kvůli smyslu pro detail — vaše popisy šatů ze zeleného saténu, šněrovaček, několikrát podkasanych sukní: jako prstýnek vlasů v natáčce! Nebo další důkaz: ve chvíli, kdy René zanechává O dalšímu trýznění, O má tolik duchapřítomnosti, aby si povšimla, že její milý má prošoupané trepky, a pomyslela si, že mu

bude muset koupit nové. To mi připadá téměř neskutečné. Na něco takového by muž nikdy nepřišel, nebo by se o tom přinejmenším neodvážil psát.

A přece je O svým způsobem vyjádřením mužného ideálu. Mužného, nebo přinejmenším mužského. Konečně žena, která souhlasí! Která souhlasí s čím? S tím, co ženy odjakživa odmítají (a zejména dnes). S tím, co jim muži odjakživa vyčítali: že se bez ustání chovají jako ženy, že jejich ženství prostupuje celou jejich bytost, včetně myšlení. Že je třeba je neustále krmit, mýt, malovat, že je třeba je neustále bít. Že potřebují jen dobrého pána, který to s laskavostí nepřehání: neboť ženy využijí veškerou energii, radost a potěšení, které jim z našich projevů lásky plynou, aby byly milovány jinými. Zkrátka že je na ně potřeba vzít bič. Je jen málo mužů, kteří netoužili mít svoji Justinu. Ale žádná žena, pokud je mi známo, doposavad netoužila jí být. Nebo přinejmenším ne nahlas, s tak hlasitým nářkem a sténáním, s tak odzbrojující silou, s tak dravou touhou po utrpení a ochotou jdoucí až do roztrhání těla i duše. Ano, jste žena, ale žena s duší rytíře nebo křižáka. Jako byste byla obojí. Nebo jako by vám byl adresát vašeho dopisu neustále tak nablízku, že byste přijala jeho touhy i jeho hlas. Ale jaká žena, kdo jste?

16

Jisté je, že Příběh O vychází z veliké hloubky. Cítím v něm především to spočinutí, ten klid vlastní dílu, které autor dlouho nosil v srdci nebo v hlavě: je mu důvěrně známé. Kdo je Pauline Réageová? Snad jen obyčejná snící žena, jakých je tolik. Vždyť prý stačí jen naslouchat tlukotu vlastního srdce, které nic nezastaví. Anebo je to žena velkého světa, která tím vším prošla a diví se, že dobrodružství, jež tak pěkně začalo – nebo alespoň tak vážně: askezí a tresty –, nabírá obrátky špatným směrem a uspokojení, které přináší, je náhle dosti pochybné? Neboť na tom se shodneme. O zůstává v jakémsi nevěstinci, kam ji zavedla láska, zůstává tam a je jí tam docela dobře. Ale přesto:

II. Neúprosně decentní

I mne konec překvapil. A nepřesvědčíte mě, že to je skutečný konec. Že si ve skutečnosti (dá-li se to tak říci) vaše hrdinka opravdu na Siru Stephenovi vymůže souhlas se svou smrtí. I to, že jí železa nesundá, dokud bude živá. Ale tím jistě není řečeno vše a naše včelka – teď mluvím o Pauline Réageové – si nechala spoustu medu pro sebe. Kdo ví, možná jí tentokrát, poprvé za celou dobu, vedl ruku zájem spisovatelky, aby jednou mohla napsat pokračování hrdinčiných dobrodružství. Navíc se takový závěr natolik nabízí, že bylo zbytečné jej psát. Napadne přece každého z nás a už se jej nezbavíme. Ale vy, jak jste na něj přišla vy – a co jste jím chtěla říci? Vracím se k tomu, neboť jsem si jist, že jakmile to pochopím, porozumím smyslu všech těch taburetů, postelí pokrytých kožešinami a řetězů. A jakmile se tak stane, všechny ty rekvizity uvolní cestu úžasné nejasné postavě, tajuplnému přízraku plnému nejrůznějších úmyslů a podivných hnutí.

Musím zde také zvážit, co je vlastně na mužské touze tak zvláštní, tak nepřijatelné. Vidíme, že ty skalní stěny, mezi nimiž se prohání a v náhlých poryvech vzdychá vítr, zní jako mandolína. Lidé se na ně přicházejí podívat zdaleka. A přesto bychom zprvu nejraději prchli, přestože tu hudbu milujeme. Co když je úlohou erotických (nebo chcete-li „nebezpečných“) knih burcovat naši pozornost? Dodávat nám sebedůvěru jako zpovědník? Ano, vím, že si na to člověk většinou zvykne. I muži se po nějaké době zbaví rozpaků. Dokonce tvrdí, že to oni sami s tím začali. Lžou a můžeme říci, že je to zjevné, až příliš zjevné.

Ženy se chovají podobně, namítnete mi. Nepochybně ano, ale u nich to není tak nápadné. Kdykoli mohou všechno popřít. Ta decentnost! Odtud jistě pochází názor, že jsou krásnější, že krása je rodu ženského. Krásnější? Tím si nejsem tak jist. Ale v každém případě jsou diskrétnější, jemnější – i v tom je svým způsobem krása. Již podruhé tak

vyslovuji decentnost v souvislosti s knihou, kde o ní není takřka ani slovo.

Ale je tomu skutečně tak? Nemám na mysli tu poněkud fádní a falešnou decentnost, jež o některých věcech prostě nemluví, která prchá před projevy života a vyžaduje, aby tento útěk všichni viděli. Existuje ještě jiný druh decentnosti, decentnost neoblomná a rychle trestající, která bez váhání poníží tělo, aby mu vrátila jeho bezúhonnost, a která ho navrácí do doby, kdy se v něm ještě neprobudila žádost a skála nezazpívala. Decentnost, do jejíhož náručí je nebezpečné upadnout. Neboť k jejímu uspokojení je zapotřebí svázaných rukou a roztažených stehů, těl vydaných napospas ranám, slzám a potu.

18 Zdá se, že říkám hrozné věci. Snad, ale to proto, že hrůza je přece naším denním chlebem – a „nebezpečné“ jsou ty knihy, které nás vydávají všanc přirozenému ohrožení. Který milenec by se nezděsil, kdyby si plně uvědomil závažnost právě daného slibu, jímž se skutečně zavazuje na celý život? Která milenka by nezaváhala, kdyby pochopila význam slov: „Před tebou jsem nepoznala skutečnou lásku. Než jsem tě poznala, nikdy jsem nic takového necítila,“ která jí přicházejí na rty? Nebo ještě lépe: „Prosím, potrestej mě za to, že jsem byla šťastná i předtím, než jsem tě poznala.“ A vzápětí je vzata za slovo, a abych tak řekl obsloužena.

V Příběhu O mučení rozhodně nechybí. Nechybějí rány jezdeckým bičikem ani cejchování rozpáleným železem, o koženém obojku či vystavování na otevřené terase ani nemluvě. Skoro tolik různých mučení jako modliteb v životě světců na poušti. Jsou stejně pečlivě odlišena a jakoby očíslována – navzájem oddělena jako korálky. Ale není to vždy mučení radostné – chci říci radostně udělované. Například René, přítel O, je odmítá. A připojí-li se Sir Stephen, pak spíše jako z nemilé povinnosti. Každopádně se jím nebaví. Není v něm stopa sadismu. Vše se nakonec děje, jako by O sama od začátku chtěla být trestána a utiskována.

Tady mi jistě kdekterý hlupák namítne cosi o masochismu. No prosím. Jenže tím jen ke skutečnému tajemství přidá matoucí zástěrku jazyka. Co se však skrývá za slovem „masochismus“? Že bolest je zároveň rozkoší a utrpení slastí? Snad. To jsou taková tvrzení, jakých metafyzikové rádi a často užívají – jako třeba že každá přítomnost je vlastně nepřítomností nebo že každé slovo je mlčením – a já rozhodně netvrdím, že nemohou mít svůj smysl nebo být přinejmenším nějak užitečná, i když jim obvykle nerozumím. Ovšem pravdivost těchto tvrzení nevychází z prostého pozorování, a není tedy záležitostí lékaře či praktického psychologa, tím spíše ne nějakého hlupáka. Můžete mi ovšem namítnout, že jde o skutečnou bolest, kterou však masochista dovede proměnit v potěšení, že jde o utrpení, z něhož způsobem, který zná jen on sám, dokáže masochista vyextrahovat čirou slast.

Jaká úžasná novinka! Lidem by se tak konečně podařilo nalézt, co tak horlivě hledali v lékařství, v morálce, ve filozofii nebo v náboženství, totiž prostředek, jak se vyhnout bolesti – nebo jak ji alespoň překonat, porozumět jí, i kdyby to znamenalo odhalit vlastní hloupost nebo pochybení. A co víc, ukázalo by se, že lidstvo tento lék zná odjakživa, neboť masochismus rozhodně není nic nového pod sluncem. To bych se ovšem musel ptát, proč masochistům nebyla vzdávána větší čest a proč jim tohle tajemství nebylo dávno zcizeno, nebo proč nebyli zavřeni do klecí, aby je bylo možno lépe pozorovat.

Možná že si lidé nikdy nekladou otázky, na které by již dopředu neznali odpověď. Možná by je stačilo navzájem seznámit, vytrhnout z jejich osamění. Jenže lidská přání jsou nesplnitelná. Proto je zde alespoň ta klec a v kleci zavřená mladá žena. Stačí jí jenom naslouchat.